

طراحی سایت مسکونی بخش ششم: مطالعات اجتماعی-فرهنگی

روناک کاظمی صوفی^۱، پوریا زارع^۲، سعید بای^۳

۱. دانش آموخته کارشناسی مهندسی شهرسازی دانشگاه بجنورد

ronaksoufi@gmail.com

۲. دانش آموخته کارشناسی مهندسی شهرسازی دانشگاه بجنورد

zare.pooria@yahoo.com

۳. دانش آموخته کارشناسی مهندسی عمران، دانشگاه آزاد گنبد کاووس

saeedbaay@yahoo.com

چکیده

باگذشت زمان و افزایش جمعیت و رکود اقتصادی در سراسر دنیا مسکن به موضوعی مهم و مشکل اساسی برای اکثریت کشورهای دنیا تبدیل شده است. در این میان بیشتر اقشار ضعیف و متوسط جهت تامین مسکن مناسب و درخور با مشکل مواجه شده اند ازاین رو دولت ها تلاش هایی جهت تامین مسکن انجام داده اند. اما هدف این پژوهش بررسی پژوهش های صورت گرفته در زمینه مسکن اقشار عمومی و بخصوص مسکن اجتماعی و تحلیل محتوا این پژوهش ها میباشد که حاصل آن بیشترین مهاجرت ها به دلیل پیروی از خانوار بوده است و این امریست برای افزایش تقاضای مسکن.

کلمات کلیدی: مسکن اجتماعی، اقتصاد، فرهنگ

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ریشه اجتماعی

بجنورد جمعیتی ۲۲۸۹۳۱ با نرخ رشد ۲/۷ می‌باشد که بررسی شناخت جمعیتی از لحاظ اجتماعی و فرهنگی به عواملی مانند اقوام و قومیت‌ها وابسته است تا بتوان واژه فرهنگ را به طرز درستی معنا کرد. کلمه فرهنگ به معنی پدیده کلی از آداب و رسوم، اندیشه، هنر، و شیوه‌ی زندگی‌های مختلف اقوام شکل می‌گیرد و قابل انتقال به نسل‌های بعدی است که با توجه به عوامل فرهنگی و اجتماعی به شناخت آن در محدوده مورد مطالعه می‌پردازیم به دلیل همسایگی با اقوام مختلف بجنورد هم تحت تاثیر قرار گرفته است و اقوامی مانند ترک، کرمانج، تات و ترکمن ساکن بجنورد هستند که هرکدام به زبان خود صحبت می‌کنند. البته امروزه زبان اصلی بجنوردفارسی است و گویش تاتی امروزه در حال فراموشی است. هر کدام از اقوام در بجنورد معمولاً در محله خاصی سکونت دارند مانند محله ترکمن‌ها و طبق همین محله مورد مطالعه ما فاقد سکونت اقوام ترکمن در آن محدوده به طور کلی است و همیشه استثنا و جز وجود دارد که نمیتوان به آنها پرداخت. به طور مثال شهر بجنورد به دلیل جمعیت کم و وجود دانشگاه سراسری محلی برای دانشجویانی است که از شهرهای دیگر به آنجا می‌آیند و قومیت آنها در محله به صورت استثنا حساب می‌شود و دائمی نیست. محل سکونت آنها به نسبت در سراسر شهر پراکنده است که هرکدام از آنها از فرهنگ خاصی از شهر خود به آنجا آمده‌اند و به نسبت تاثیر خود را روی افراد و محله می‌گذارند.

تحولات بعد خانوار در بجنورد

بعد خانوار یک شاخص عمده اجتماعی است که توسط تعداد افراد را در هر خانوار نشان می دهد. بعد خانوار با متوسط تعداد فرزندان در خانواده رابطه مستقیم دارد. در گذشته که در هر خانوار چندین فرزند پرورش می یافت ، بعد متوسط فراتر از ۶ و ۷ نفر بود اما در سال های اخیر با کاهش موالید و کاهش متوسط فرزندان در هر خانوار متوسط تعداد خانوار به ۴ یا ۵ نفر کاهش یافته است. به علاوه در گذشته، هر خانوار به صورت چند هسته، شامل زوجین جوان همراه با پدر و مادر و گاهی برادر و خواهر در یک واحد مسکونی در کنار هم می زیستند که شامل همزیستی ۲ یا ۳ نسل می شد اما در زندگی امروزی هر زوج جوان که یک هسته خانوادگی است، گرایش یافته است که به صورت منفرد و جدا از پدر و مادر در واحد مسکونی مستقل، هر قدر هم که کوچک باشد، به صورت مجزا و مستقل زندگی نماید.

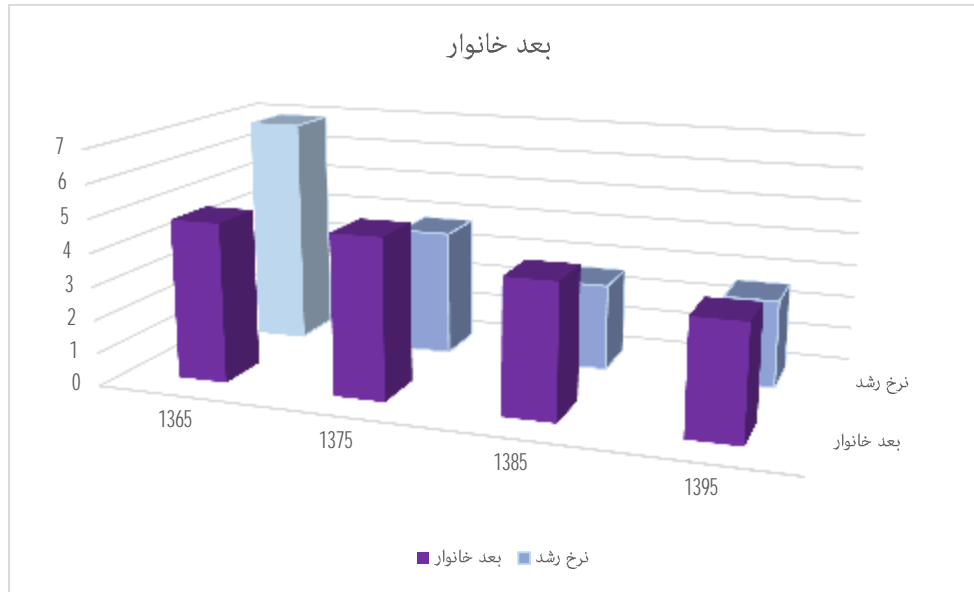
در شهر بجنورد طی ۳۰ سال گذشته بعد خانوار از ۴,۸ نفر به ۳,۳۹ نفر تقلیل یافته است که نشانه کاهش آن در دوره نخستین است. جدول زیر این تغییرات را ارایه می دهد.

تحولات جمعیتی		
سرشماری (سال)	بعد خانوار	نرخ رشد (درصد)
۱۳۶۵	۴,۸	۶,۹
۱۳۷۵	۴,۸	۳,۸
۱۳۸۵	۴	۲,۶
۱۳۹۵	۳,۳۹	۲,۶

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

بررسی بعد خانوار در شهر بجنورد این واقعیت را مانند سایر مناطق کشور نمایان می‌سازد که علاوه بر کم شدن تعداد فرزندان در خانوار ها، در سالهای اخیر شمار خانوار های گسترده که شامل اقامت و سکونت چند نسل در یک مسکن بود و مادر بزرگ و پدر بزرگ و عروس و داماد آنان و فرزندان آنها شامل نوه ها و نتیجه ها با همدیگر در یک واحد مسکونی زندگی می‌کردند کاهش یافته است. اغلب خانوار های امروزی فقط شامل یک نسل است که مرکب از زن و شوهر و فرزندان آنان است. زیرا مسکن های جدید و کوچک با محدودیت فضا و اتاق ها رفتارها و رسوم زندگی خانوادگی را تغییر داده است.

وضع سواد

در آبان ماه ۱۳۹۵، از کل جمعیت ۶ ساله و بیشتر شهرستان، ۸۶،۸۳ درصد باسواد بوده‌اند. نسبت باسوادی در گروه سنی ۶ تا ۱۰ ساله ۹۷،۱۱ درصد، در گروه سنی ۱۵ ساله و بیشتر ۸۴،۵۲ درصد و در گروه سنی ۶۵ ساله و بیشتر ۳۰،۲۵ درصد بوده است. در کل شهرستان، نسبت باسوادی در بین مردان ۹۰،۵۹ درصد و در بین زنان ۸۳،۰۶ درصد بوده است. این نسبت در نقاط شهری برای مردان و زنان به ترتیب ۹۳،۶۵ و ۸۷،۴۷ درصد و در نقاط روستایی ۸۲،۵۹ و ۷۱،۲۰ درصد بوده است.

درصد باسوادان در جمعیت ۶ ساله و بیشتر بر حسب سن به تفکیک جنس و وضع سکونت			
سن	جمع	ساکن	
		نقاط شهری	نقاط روستایی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	مرد و زن	
۷۱,۲۰	۸۲,۵۹	۸۷,۴۸	۹۳,۶۵	۸۳,۰۶	۹۰,۵۹	۸۶,۸۳	جمعیت ۶ساله و بیشتر
۹۶,۸۷	۹۶,۵۴	۹۷,۲۹	۹۷,۳۲	۹۷,۱۵	۹۷,۰۶	۹۷,۱۱	۱۰-۶سال(کودکان)
۹۹,۵۰	۹۹,۱۵	۹۹,۶۸	۹۹,۷۰	۹۹,۶۲	۹۹,۵۳	۹۹,۵۷	۱۱-۱۴سال (نوجوانان)
۶۴,۶۵	۷۸,۷۶	۸۵,۵۰	۹۲,۷۵	۸۰,۰۶	۸۹,۰۲	۸۴,۵۲	جمعیت ۱۵ساله و بیشتر
۹۶,۳۹	۹۷,۱۶	۹۸,۹۵	۹۸,۹۸	۹۸,۲۵	۹۸,۴۱	۹۸,۳۳	۱۵-۲۴سال(جوانان)
۶۰,۲۴	۷۸,۶۵	۸۶,۱۹	۹۳,۸۹	۷۹,۶۲	۹۰,۱۳	۸۴,۹۰	۲۵-۶۴سال(میان سال)
۱,۷۵	۱۷,۲۳	۲۶,۸۷	۵۴,۳۷	۱۹,۲۱	۴۱,۹۳	۳۰,۲۵	۶۵سال و بیشتر(بزرگسال)

مهاجرت

مهاجران وارد شده طی پنج سال گذشته بر حسب آخرین محل اقامت قبلی

از آبان ماه ۱۳۹۰ تا آبان ماه ۱۳۹۵، ۲۳۰۲۶ نفر محل اقامت خود را در داخل استان تغییر داده و یا از خارج استان وارد شده اند. براساس آخرین جابجایی انجام شده، محل اقامت قبلی ۸۵,۲۰ درصد از کل مهاجران شهرستان محل سرشماری، ۱۹,۳۲ درصد سایر شهرستان های استان محل سرشماری و ۱۳,۴۶ درصد شهرستانهای سایر استانها بوده است. محل اقامت قبلی ۳,۰ درصد خارج از کشور و محل اقامت بقیه اظهار نشده بوده است. مقایسه آخرین محل اقامت قبلی مهاجران با محلی که در آن سرشماری شدهاند نشان میدهد، ۷,۱۷ درصد از روستا به شهر، ۹,۶۱ درصد از شهر به شهر، ۱,۸ درصد از روستا به روستا و ۳,۱۲ درصد از شهر به روستا در طی ۵ سال قبل از سر شماری آبان ماه ۱۳۹۵ مهاجرت کردهاند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ساکن در نقاط روستایی			ساکن در نقاط شهری			جمع			آخرین محل اقامت قبلی
زن	مرد	مرد و زن	زن	مرد	مرد و زن	زن	مرد	مرد و زن	
۲۲۲۲	۲۴۵۴	۴۶۷۶	۹۶۸۹	۸۶۶۱	۱۸۳۵۰	۱۱۹۱۱	۱۱۱۱۵	۲۳۰۲۶	جمع
۱۵۶۵	۱۵۳۱	۳۰۹۶	۴۷۷۲	۴۲۴۶	۹۱۱۸	۶۲۳۷	۵۸۷۷	۱۲۲۱۴	استان محل سرشماری
۱۳۵۰	۱۱۶۶	۲۵۱۶	۱۱۳۸	۱۱۴۶	۲۲۸۴	۲۳۸۸	۲۳۱۲	۴۸۰۰	شهرستان محل سرشماری
۶۹۲	۶۷۲	۱۳۶۴	۹۱	۱۲۷	۲۱۸	۷۸۵	۷۹۹	۱۵۸۴	شهر
۶۵۶	۴۹۴	۱۱۵۰	۱۰۴۷	۱۰۱۹	۲۰۶۶	۱۷۰۳	۱۵۱۳	۳۲۱۶	آبادی
۲۱۴	۳۶۵	۵۷۹	۳۳۲۴	۲۲۰۰	۶۸۲۴	۳۸۴۸	۳۵۶۵	۷۴۱۳	سایر شهرستان های استان
۱۳۰	۲۲۷	۳۵۷	۲۸۰۴	۲۳۵۸	۵۱۶۲	۲۹۳۴	۲۵۸۵	۵۵۱۹	شهر
۸۴	۱۳۸	۲۲۲	۸۳۰	۸۴۲	۱۶۷۲	۹۱۴	۹۸۰	۱۸۹۴	آبادی
۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	اظهار نشده شهرستان
۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	شهر
-	-	-	-	-	-	-	-	-	آبادی
۶۵۷	۹۱۹	۱۵۷۶	۴۷۸۳	۴۲۶۳	۹۰۴۶	۵۴۴۰	۵۱۸۲	۱۰۶۲۲	استان های دیگر
۶۵۷	۹۱۹	۱۵۷۶	۴۷۸۳	۴۲۶۱	۹۰۴۴	۵۴۴۰	۵۱۸۰	۱۰۶۲۰	شهرستان
۵۱۷	۵۷۶	۱۰۹۳	۴۶۳۲	۴۱۱۴	۸۷۴۶	۵۱۴۹	۴۶۹۰	۹۸۳۹	شهر
۱۴۰	۲۴۳	۴۸۳	۱۵۱	۱۴۷	۲۹۸	۲۹۱	۴۹۰	۷۸۱	آبادی
-	-	-	-	۲	۲	-	۲	۲	اظهار نشده شهرستان
-	-	-	-	۲	۲	-	۲	۲	شهر
-	-	-	-	-	-	-	-	-	آبادی
-	-	-	۲	۲	۴	۲	۳	۴	اظهار نشده شهرستان
-	-	-	۳	۲	۳	۱	۲	۳	شهر
-	-	-	۳	-	۳	۱	-	۱	آبادی
-	۱	۱	۲۵	۴۴	۶۹	۲۵	۴۵	۷۰	خارج از کشور
-	۳	۳	۱۰۷	۰	۱۱۳	۱۰۷	۹	۱۱۶	اظهار نشده محل اقامت قبلی

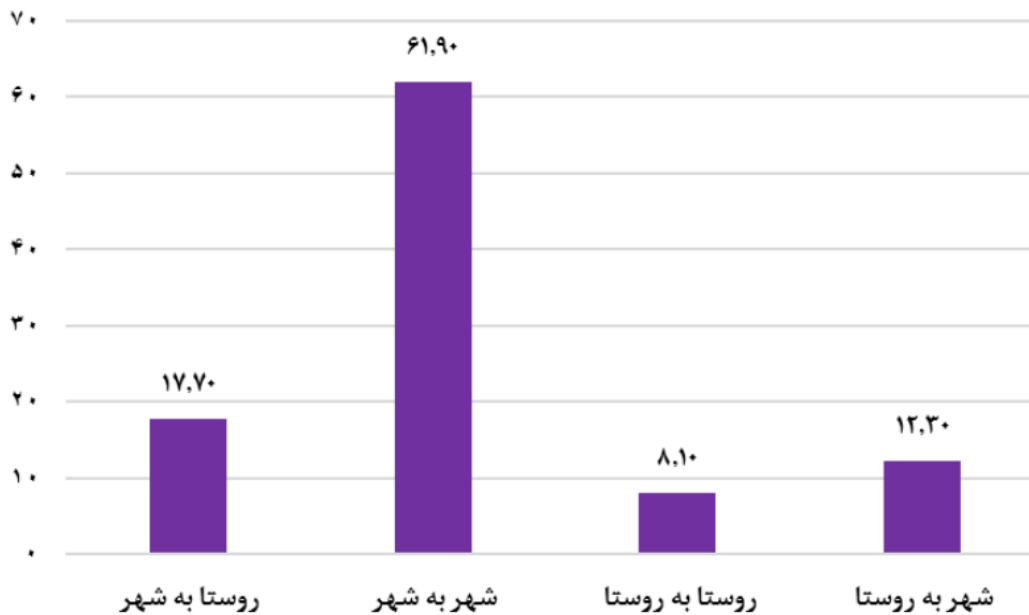
توزیع نسبی مهاجران داخلی بر حسب نوع مهاجرت طی سال ۱۳۹۵-۱۳۹۰

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مهاجران وارد شده طی پنج سال گذشته برحسب مدت اقامت در محل سرشماری

بررسی مدت اقامت مهاجران وارد شده از آبان ماه ۱۳۹۰ تا آبان ماه ۱۳۹۵ در محل سرشماری نشان میدهد که مدت اقامت ۶۸,۱۸ درصد از مهاجران یک سال و ۳۳,۴ درصد ۵ سال بوده است. این نسبتها برای نقاط شهری به ترتیب ۰۸,۱۸ و ۵۶,۴ درصد و برای

نقاط روستایی 07.21 و ۴۰,۳ درصد بوده است.

ساکن در نقاط روستایی		ساکن در نقاط شهری		جمع		مدت اقامت در محل سرشماری
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۰۰	۴۶۷۶	۱۰۰	۱۸۳۵۰	۱۰۰	۲۳۰۲۶	جمع
۳۵,۶۷	۱۶۶۸	۲۸,۶۶	۵۲۵۹	۳۰,۰۸	۶۹۲۷	کمتر از یک سال
۲۱,۰۷	۹۸۵	۱۸,۰۸	۳۳۱۷	۱۸,۶۸	۴۲۰۲	۱ سال
۱۶,۴۲	۷۶۸	۱۹,۵۵	۳۵۸۷	۱۸,۹۱	۴۳۵۵	۲ سال
۱۵,۷۴	۷۳۶	۱۷,۳۲	۳۱۷۸	۱۷,۰۰	۳۹۱۴	۳ سال
۷,۳۹	۳۲۱	۱۱,۰۱	۲۰۲۱	۱۰,۲۶	۲۳۶۲	۴ سال
۳,۴۰	۱۵۹	۴,۵۶	۸۳۷	۴,۳۳	۹۹۶	۵ سال
۰,۴۱	۱۹	۰,۸۲	۱۵۱	۰,۷۴	۱۷۰	اظهار نشده

دلایل مهاجرت

مهاجرت به معنی اعم کلمه عبارت است از ترک سرزمین اصلی و ساکن شدن در سرزمینی دیگر به طور دائم یا موقت. ولی به مفهوم خاص آن که مهم ترین نوع تحرک جمعیت است، عبارت است از جابه جا شدن گروهی یا فردی انسان ها به طور همیشگی و بدون قصد بازگشت به مبدأ.

مهاجران وارد شده به نقاط شهری استان خراسان شمالی برحسب جنس و علت مهاجرت ۱۳۸۵						
شرح	مرد و زن		مرد		زن	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
جمع	۱۰۸۴۷۵	۱۰۰	۵۸۶۷۸	۱۰۰	۴۹۷۹۷	۱۰۰
جستجوی کار	۱۳۴۶۵	۱۲/۴۱	۱۲۴۴۲	۲۱/۲۰	۱۰۲۳	۲/۰۵
جستجوی کار بهتر	۶۲۳۲	۵/۷۵	۵۵۸۱	۹/۵۱	۶۵۱	۱/۳۱
انتقال شغلی	۶۶۷۵	۶/۱۵	۵۴۴۵	۹/۲۸	۱۲۳۰	۲/۴۷
تحصیل	۱۸۷۰۸	۱۷/۲۵	۹۲۲۷	۱۵/۷۲	۹۴۸۰	۱۹/۰۴
پایان تحصیل	۱۵۴۱	۱/۴۲	۹۱۳	۱/۵۶	۶۲۸	۱/۲۶
انجام خدمت وظیفه	۳۰۸۰	۲/۸۴	۳۰۸۰	۵/۲۵	۰	۰/۰۰
پایان خدمت وظیفه	۳۱۹۷	۲/۹۵	۳۱۹۷	۵/۴۵	۰	۰/۰۰
پیروی از خانوار	۴۵۹۹۳	۴۲/۴۰	۱۳۵۳۷	۲۳/۰۷	۲۲۴۵۵	۶۵/۱۷

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

سایر	۶۵۲۰	۶/۰۱	۳۷۰۱	۶/۳۱	۲۸۲۰	۵/۶۶
اظهارنشده	۳۰۶۳	۲/۸۲	۱۵۵۴	۲/۶۵	۱۵۰۹	۳/۰۳

بر اساس اطلاعات منتشر شده سال ۱۳۸۵، در نقاط شهری استان خراسان شمالی، تبعیت از خانوار با ۴۲/۴ درصد بزرگترین عامل مهاجرت به شمار می رود و تحصیل (۱۷/۲۵درصد) و جستجوی کار با ۱۲/۴۱ درصد در جایگاه بعدی قرار داشته اند و در مورد مردان مهاجر، پس از علت تبعیت از خانوار (۲۳/۱درصد)، جستجوی کار (۲۱/۲درصد) و تحصیل با سهم ۱۵/۷ درصد در ردیف های دوم و سوم قرار داشته اند.

جمع بندی

باتوجه به بعد خانوار که روند کاهشی داشته است در اندازه کوچک تر قطعات نیز تاثیر گذار خواهد بود بعد خانوار حدوداً ۳۱ میباشد در نتیجه در مقابل هر ۱۰۰ خانوار ۳۴ واحد مسکونی با ابعاد بدست آمده باید باشد در صورتی که هیچ خانواری فاقد مسکن نباشد. جمعیت کنونی بجنورد ۲۲۸۹۳۱ با نرخ رشد ۲,۷ که شاهد رشد جمعیت و تراکم جمعیتی در سال های اخیر در بجنورد بوده ایم که سبب افزایش تقاضا برای مسکن میباشد.

وجود اقوام متنوع در بجنورد اعم از ترک، کرد و... و حضور دانشجویان سبب میشود که در این شهر تفاوت و گوناگونی فرهنگ مشاهده شود در نتیجه سایت مسکونی مورد نظر باید با توجه به قوم موجود در آن طراحی شود و برای ایجاد امنیت بهتر است در سایت جشوانوارهای ملی متناسب با اقوام ساکن صورت پذیرد.

از آبان ماه ۱۳۹۰ تا آبان ماه ۱۳۹۵، ۲۳۰۲۶ نفر محل اقامت خود را در داخل استان تغییر داده و یا از خارج استان وارد شده اند. که نیاز مسکن برای آن ها در سایت مسکونی مورد نظر باید مد نظر باشد.

مدت اقامت مهاجران وارد شده از آبان ماه ۱۳۹۰ تا آبان ماه ۱۳۹۵ در محل سرشماری نشان میدهد که مدت اقامت ۶۸,۱۸ درصد از مهاجران یک سال و ۳۳,۴ درصد ۵ سال بوده است. برای مهاجرین با مدت اقامت بالا و افزایش تقاضای مسکن میشود. بهتر است ۲۵درصد مسکن را در سایت مسکونی برای مهاجرین باشد.

بیشترین مهاجرت ها به دلیل پیروی از خانوار بوده است و این امریست برای افزایش تقاضای مسکن .

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منابع

- گلکار، کوروش، کندوکاوی در تعریف طراحی شهری
- لنگ، جان، طراحی شهری: گونه شناسی رویه ها، تهران: ۱۳۸۶
- مدنی پور، علی، فضاهای عمومی و خصوصی شهر، انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، تهران: ۱۳۸۸
- مدنی پور، علی، طراحی شهری با توجه به فرآیندهای اجتماعی و مکانی، ۱۳۸۲
- قبادیان، وحید، مبانی و مفاهیم در معماری معاصر غرب، ۱۳۸۲
- مزینی، منوچهر، از زمان و معماری، ۱۳۷۸
- مزینی، منوچهر، فضا، زمان و معماری، ۱۳۷۵
- قریب، فریدون، شبکه ارتباطی در طراحی شهری، انتشارات دانشگاه تهران، تهران: ۱۳۸۹
- بحرینی، حسین، فرآیند طراحی شهری، تهران: ۱۳۷۵
- پاکزاد، جهانشاه، مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری، ۱۳۸۶
- بهزاد فر، مصطفی، تاسیسات شهری، تهران، ۱۳۸۸
- کوان، رابرت، اسناد هدایت طراحی شهری، تهران، ۱۳۸۵
- گلکار، کوروش، مولفه های سازنده کیفیت طراحی شهری، ۱۳۸۲
- بنتلی، یان و دیگران، محیط های پاسخده، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران، ۱۳۸۲
- مدرس، علی، شهر و محیط زیست، ترجمه منوچهر طبیبیان، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۹